

Янка КОЕВА

Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“
Велико Търново, България
ya.koeva@uni-vt.bg

ПРОИЗНОШЕНИЕ И ПРАВОПИС В ОБУЧЕНИЕТО ПО НЕМСКИ ЕЗИК КАТО ЧУЖД

Yanka KOEVA

St. Cyril and St. Methodius University of Veliko Tarnovo
Veliko Tarnovo, Bulgaria
ya.koeva@uni-vt.bg

PHONETICS AND SPELLING IN GERMAN LANGUAGE TEACHING

Pronunciation when speaking a foreign language is one of the prerequisites for a better understanding. Incorrect articulation and intonation could lead to distortion and, in some cases, breakdown of the communication process. The sound systems of the German and Bulgarian languages are the subject of analysis. The paper presents the characteristics of the German sounds that Bulgarian learners find difficult. Appropriate exercises, which will contribute to correct articulation and better intonation, are offered.

Keywords: phonetics, pronunciation, spelling, intonation.

Важно ли е произношението в чуждоезиковото обучение?

Произношението в чуждоезиковото обучение, както показва практиката, често се пренебрегва, защото не остава време поради други, „по-важни неща“, на които трябва да се обърне внимание в учебния час. Но в действителност лошото произношение възпрепятства в по-голяма степен разбирането в сравнение с граматическите грешки и обратно – доброто произношение дава възможност за успешно речево общуване и по-широки контакти (срв. Швекендик 2008: 180).

Произношението е свързано с изследванията на невродидактиката. Лимбичната система в кората на главния мозък оценява дразненията по няколко критерия (срв. Коева 2018: 28), един от които е познато – непознато, и по този начин действа като филтър, който пропуска само познатото. Ако в чуждия език

има звукове, които не съществуват в майчиния, те се уподобяват на родноезиковите. В немския и в българския език например съществува звукът [e], но в немския той се произнася по няколко различни начина в зависимост от това, дали гласната е дълга или кратка, отворена или затворена, ударена или неударена (*stellen, Weg, beginnen, Tee, sehen*). И обратно – за чужденците с майчин език немски е трудно да произнасят българския звук [ъ] и съответно *гълъб* звучи като *галаб*.

Тези особености на немскоезичната фонетична система не биха могли да се усвоят без целенасочена работа за изграждане на произносителни навици у българските обучавани. А произносителните навици тясно кореспондират с обучението в правопис – предпоставка за писането е разпознаване на възприетите по слухов път звукове и разбиране на тяхното значение, сегментиране на думите, съсредоточаване върху интонацията и паузите.

Представеното изложение не е изследване в областта на фонетиката, а има дидактико-методическа цел: да даде опори на студентите – бъдещи учители при изграждане на произносителни навици у обучаваните, като се има предвид фактът, че дисциплината фонетика вече не фигурира в учебните планове на някои висши учебни заведения.

Изграждане на произносителни навици

Швекендик, Шуман предлагат следните „принципи” (2008: 190–191) за овладяване на правилно произношение:

– **Развиване на уменията за слушане:** конкретно при юноши и възрастни обучавани родноезиковите произносителни навици (срв. по-горе) действат като бариера за усвояване на чуждоезиковите, поради което непознатите звукове не се възприемат, уподобяват се на тези в родния език или се заместват с тях.

– **Интонацията предхожда артикулацията:** правилната интонация оказва положително въздействие върху неправилно произнесени звукове, т.е. грешките при отделни звукове се разбират и компенсират по-лесно от слушателя.

Препоръки за развиване на произносителни навици:

– Работата по фонетика не се отнася само до непознатата лексика. **Упражненията за изграждане на произносителни навици** трябва да са **интегрирани** в обучението, което означава, че е необходимо да се обърне внимание на фонетичните трудности, които се срещат в темата на урока.

– Упражненията за изграждане на произношение трябва да започнат още в **началния етап на усвояване на езика**, тъй като впоследствие грешките се задълбочават и се поддават по-трудно на коригиране, например *Josterreich* [josteraeç] вм. *Österreich* [œsteraeç] (Австрия).

– Работата по произношението не се ограничава само в определен етап от урока, в който се упражняват отделни звукове въз основа на учебния комплекс. Особено **началният етап на усвояване на езика винаги е свързан с обучението в произношение**.

Упражнения за изграждане на произносителни навици

Основа за развитие на произносителни навици у обучаваните е целенасоченото формиране на стратегии за слушане с разбиране и на умения за говорене. Според Стефанова (2015: 78–79) упражненията за слушане и говорене винаги трябва да се комбинират. Необходимо е да се използват звукозаписи на носители на езика, които задължително трябва да са включени в учебния комплекс и още в началния етап на обучение да се осигури възможност за слушане на различни варианти на книжовния език (просто да се знае, че съществуват, а не да се усвояват), както и на разговорни и емоционални форми, често в зависимост от интонацията.

Като основно упражнение се предлага слушането и повтарянето на думи, изречения, кратки текстове, които съдържат еднакви и близки звукове, а така също и слушане на песни, при които са променени някои фонетични белези – височина на тона, ударения, ритъм, паузи, дължина на гласните. Необходимо е да се използват всички възможности за осъзнаване на произношението и ударението, като се упражнява хорово произнасяне на отделни думи, словосъчетания и изречения.

За подобряване на произношението Швекендик и Шуман (2008: 201–202) предлагат две техники:

Шеннене: говорене, но без напрежение на гласните струни. Артикулацията е по-прецизна и по-ясна, което представлява подготовка за свободно говорене. Това е подходящо упражнение за:

- слушане и упражняване на гласни в началото на сричка или дума в състава на изречението (Vokal-Neueinsatz) – *beim Essen, mit uns, ver-einbaren*;
- упражняване на звуковете [p], [t], [k], като се обръща внимание на преходите;
- по-добро слушане на звукове, отразени с букви <s> и <sch>.

Говорене с пълна уста (Phago-Phonetik): не е нова техника, защото в античните школи по реторика упражнението се е провеждало на плажа с дребни кръгли камъчета в устата. На съвременните обучавани би могло да се предложи обучение въщи чрез поставяне на коркова тапа между зъбите. Човек е принуден да артикулира абсолютно точно звуковете, за да може да се чуе нещо разбираемо, да намери точното място в устата, където се образува звукът. В учебните часове основното упражнение за правилна артикулация са скоропоговорките.

Peter und Paul packen Pakete für Papas Papierkorb.

Kaiser Karl kann keine Kartoffelknödel kochen.

Hans hat hundert Hosen an.

Der Mondschein schien schon schön.

Интонацията на изреченията се овладява чрез имитативни упражнения и използване на символи за движението на тона. Като подходящо упражнение за овладяване на фонетичните белези и интонацията на чуждия език се пре-

поръчва четене на глас на текстове (което рядко се случва в реалния живот), заучаване на песни и стихотворения. Швекендик, Шуман (2008: 199 – 200) предлагат още:

Жужене: намира се на границата между слушане и говорене. Предлага се запис на изречения не с думи, а чрез жужене. Запазва се мелодиката на изреченията, вниманието е насочено към интонацията, продължителността на изказването (брой срички) и ударението, като обучаваните се разтоварват от необходимостта да се концентрират върху конкретни звукове, думи и граматика. Те само трябва да маркират кое изречение чуват като първо, второ, трето и т.н.:

Ach Gott!	○	☹	Na und!	○	☺
Vorsicht!	○	☹	Klasse!	○	☺
So ein Mist!	○	☹	Vielen Dank!	○	☺

Пляскане с ръце или тактуване (почукване): в сравнение с повтарянето обучаваните схващат по-добре начина на изпълнение на тоновете в немския език (стакато), като се концентрират върху ударените срички:

●	● ●	● ●	●	●	●
Ich	heiße	Ines.	Wie	heißt	du?

При необходимост, когато обучаваните не могат да подражават правилно произношение, е необходимо да се използва артикулационен/акустичен анализ, като се дават съответните указания.

4. Фонетични особености на немския език

За изграждане на произносителни навици у обучаваните би трябвало да се обърне внимание на следните особености на немската фонетична система, които, според Димова (2010: 540), са особено трудни за българските обучаващи: дълги и кратки гласни, звукове [ö], [ü]; началословно [h], носова съгласна [ŋ]. Авторката би си позволила да добави също: звук [e]; Ich-Laut, Ach-Laut; звук [l]; експлозивни звукове [k, t, p]; звукове [r], окончания -er, -en; окончание -ig, предыхание в началото на дума или сричка, която започва с гласен звук (Vokal-Neueinsatz).

Дълги и кратки гласни

В немския език, за разлика от българския, гласните са дълги или кратки, затворени и отворени, което в някои случаи има смислоразличителна функция: *Beet – Bett* (леха – легло), *fühlen – füllen* (чувствам – пълня, напълвам), *Staat – Stadt* (държава – град).

Обикновено дългите гласни са затворени, а кратките – отворени. Гласната е дълга в отворена сричка (*Blu-me, ha-ben, No-te*) или в едносрични думи с една гласна (*Bad, Dom, Tag*).

Гласната е кратка, когато се намира пред две или повече съгласни (*Kasse, Klasse, kommen, treffen*).

Гласни звукове (умлаути) [ö], [ü]

За правилно произношение е необходимо да се използва акустичен анализ: при [ö] устните се закръглят като хоботче на слон и се произнася [o]. Без да се променя положението на устните, се произнася [e] – *öde, öffnen, Österreich*. По подобен начин се усвоява произношението на [ü]: закръглете устните и произнесете [y]; без да променяте положението им, произнесете [и] – *lügen, Übergang, überleben, Übung*. С малко огледало може да се контролира закръглянето на устните.

Би могло да се направи упражнение с вдигане на ръка, когато се чуе звук [ü]:

Kiel – kühl Biene – Bühne Tür – Tier vier – für Ziege – Züge

Образуването на умалителни съществителни имена е подходящо упражнение за усвояване на произношението на [ö]:

Hose – Höschen Dose – Döschen Holz – Hölzchen

Locke – Löckchen Socke – Söckchen Topf – Töpfchen Zopf – Zöpfchen

Звукове [e]

В немския език има четири звука [e]:

– [e:] – *See, Tee*: устата леко се затваря, устните се разтягат встрани, както при усмивка, а долната челюст леко се повдига, докато двата реда зъби почти се докоснат;

– [ɛ] – *Stelle, [ɛ:] – Weg*: артикулира се звукът [e:]. Леко се отворя устата и устните се разтеглят с около два пръста. Спуска се малко езикът, за да се артикулира звука [ɛ]. В сравнение със звука [e:], звукът [ɛ] се произнася с по-малко напрежение;

– <ä> [ɛ] – *kräftig, Fälle, [ɛ:] – Bär, Mädchen*: устата леко се затваря, а устните се разтягат встрани като при усмивка.

– потъмнено (неясно) <e> [ɐ] – *bedeuten, beginnen, klagen*: върхът на езика се допира до долните резци и с леко отворени устни се произнася [ɐ].

Подходящо упражняване на звука [e] е играта „Опаковам си куфара“ (Швекендик, Шуман 2008: 220): на дъската се записват хранителни продукти. Гласната <e> се маркира с чертичка, ако е дълга, или с точка, ако е кратка: *Käse, Leberwurst, Äpfel, Beeren, Cremetorte...* След това се играе на „Опаковам си куфара“ (*Ich nehme Käse mit. Ich nehme Käse und Tee mit. Ich nehme Käse, Tee und Äpfel mit usw.*).

Носова съгласна [ŋ]

[ŋ] обозначава само един звук и се произнася носово [ŋ]. Образува се в задната мека част на небцето – задната част на езика не се отпуска, а блокира

въздуха, който се издишва през носа: *bringen, fangen, Inge, lange, Menge, Ring, Zeitung*. Подходящо упражнение е слушане и повтаряне.

Но когато звуковете [n] + [g] се намират в гранично положение в състава на сложна дума, те се произнасят поотделно: *ein-geben, un-gerade, un-gleich, Bier-glas*.

Звук [h]

Началословно [h] (Hauch-Laut) в началото на дума или сричка: *haben, Hof, Bahnhof, Flughafen*.

За правилно произношение е необходим акустичен анализ: свийте пръстите си в юмруци, все едно ви е студено и духнете върху тях: ху-ху-ху.

Ich-Laut [ç] пред гласни [e, i, ä, ö, ü]: *ich, Liechtensten, mächtig, möchten, richtig, tüchtig*.

Необходимо да се използва акустичен анализ: сякаш искате да произнесете **Ихтиман**, *пихтия* и спирате до *их-*. В края на думата наставката се изговаря обикновено като [ç]: *ich, dich, mächtig, richtig, König*.

Ach-Laut [x] след гласните [a, o, u, дифтонга au]: *Bauch, kochen, Kuchen, lachen, machen*.

Тук е необходим акустичен анализ: поставете показалеца и средния пръст на гръкляна си и произнесете *kochen, Kuchen, lachen*. Необходимо е да почувствате вибрация, подобна на хъркане.

Конкретно за Ach-Laut [x] подходящи упражнения са образуване на множествено, респ. на единствено число на съществителни имена: Buch – Bücher, Tochter – Töchter, Nacht – Nächte и др.

Подходящо упражнение за усвояване на произношението на звук [h] е слушане и повтаряне.

Звук [l]

Звукът съществува в двата езика, но има различия в артикулацията. В немския език е подобен на звука [л] в някои български думи като *леля, любов, лято, мляко*. Необходимо е акустичен анализ: затворете устата, допрете езика до предните горни резци, отворете бавно устните и издишайте въздуха покрай краищата на езика: *l-l-l-l, la-la-la*. Произношението се усвоява чрез слушане и повтаряне.

Звукове [r]

В немския език се артикулират три звука [r]:

– das Zungenspitzen-R [r], който се артикулира чрез докосване на върха на езика до горните резци: *bringen*;

– das Reibe-R, който се артикулира в задната част на езика и почти не се чува, но е най-употребяван: *Kraft*;

– das Zäpfchen-R, който се артикулира в задната част на устната кухина с участието на мъжеца (като при правене на гаргара): *sorgen*.

Звуковете [r] се усвояват чрез слушане и повтаряне.

Експлозивни звукове [k, t, p]

Звуковете са познати в българския език, но не са толкова силно аспирирани. За правилно произношение в немския език е необходим акустичен анализ: вдишайте, затворете устните и вмъкнете с много въздух [H] при издишването: *PHass, pHacken, Khasse, THee, tHanken*. Подходящи упражнения са скоропоговорките (Швекендик, Шуман 2008: 222):

Kerstin kann keine Käse kaufen.

Peter packt pausenlos Pakete.

Torsten trinkt tausend Tassen Tee.

Окончания -er, -en

В окончанието **-er** звукът [e] е потъмнен (неясен) и артикулацията се осъществява в задната част на устната кухина на място, намиращо се между българските звукове [a] и [ъ], а звукът [r] се вокализира [ɐ]: *Fahrer, Fußgänger, Lehrer, Spieler, Zimmer*. Правилно произношение със усвоява със слушане и повтаряне.

В окончанието **-en** звукът [e] е потъмнен (неясен) и почти се изпуска: *bringen, Bohnen, enden, Noten, singen, Türen*.

Окончание -ig

Обикновено се произнася като Ich-Laut [ç] – *König, mächtig, richtig, schwierig*, но има варианти в Южна и Северна Германия, Австрия и Швейцария, където се произнася [ik]: *mächtig, König, richtig*. В обучението е желателно придържането към книжовния немски език.

Предихание в началото на дума или сричка, която започва с гласен звук (Vokal-Neueinsatz)

Преди произнасянето на гласната се поема въздух, който се издиша със сила. Това придава типичното стакато на немския език: *be-achten, ver-ankern, ver-einbaren, ver-ordnen*. Със слушане и повтаряне може да се усвои правилното произношение.

Връзка между звук и буква

Швекендик, Шуман (2008: 229) предлагат някои правила за осъществяване на връзката между звук и буква:

– Дългите гласни се разпознават въз основа на двойното им изписване (aa, ee, oo, ie) или на последващо <h>: *Staat, Tee, Boot, viel, sehen, sehnen*.

– Кратките гласни се разпознават въз основа на следваща двойна съгласна: *bitte, kommen*. Често гласната е кратка, ако се намира пред три или повече съгласни: *Wurst, Herbst*.

– Съгласната <R> се изговаря като фрикативна (търкава) съгласна (Reibe-, Zäpfchen- oder Zungenspitzen-R [r]), като съгласна, която се артикулира с помощта на мъжеца и като съгласна, която се артикулира с предния край на езика:

– в началото на дума или сричка: *Rose, Büro*;

– след съгласни: *grau, Straße*;

– след кратки гласни: *Mark*;

– при двойни съгласни: *Herr*.

– <R> се вокализира [ɐ]:

- в неударени срички: *er-, ver-, zer-, – erzählen, versuchen, zerstören*;
- в окончание *-er*: *Arbeiter, besser, Lehrer, Radfahrer*;
- след дълги гласни: *Uhr, Meer, ihr*.
- Буквосъчетанието <ch> се изговаря като:
- [x] след „u“, „o“, „a“, „au“: *Buch, noch, Fach, auch*;
- [ç] след всички останали гласни, след „l“, „n“, „r“ и в наставката „-chen“: *nicht, Bücher, Fächer, euch, durch, manchmal, Mädchen*;
- [k] в буквосъчетанието <chs>, както и в началото на чужди думи и в немски имена: *Ochse, sechs, Chor, Chemnitz*.

Интеграция на произношението в обучението по немски език

Важно е да се подчертае, че обучението в правилно произношение трябва да се включва в различните фази на урока при овладяването на езиковите дейности слушане, говорене, четене, писане. „Необходимо е при въвеждането на нови думи, граматични явления или нов словообразователен модел да се изясняват и фонетичните особености...“ (Стефанова 2015: 79). При това невинаги е необходимо обучаваните да осъзнават, че се упражняват в правилно произношение. По-долу ще бъдат дадени илюстративни примери, които не изчерпват засегнатите проблемни области, но насочват вниманието към тях.

Граматика и произношение

Работата по граматика дава големи възможности за изясняване на особености в произношението, например:

– При противопоставяне на формите за ед. ч. и мн. ч. на съществителните имена често се установяват различни звукове: *Bilder – Bild, Kinder – Kind; Ohr – Ohren, Tür – Türen; Bruder – Brüder, Tochter – Töchter*.

– При степенуване на прилагателните имена в сравнителна степен настъпва фонетична промяна: *billig - billiger, fleißig - fleißiger, richtig - richtiger*. Необходимо да се обърне внимание на вариантите на немския език в Австрия, Средна и Северна Германия (но е желателно придържането към книжовния немски език) – в положителна степен вместо [ç] се произнася [ik]: *billig, fleißig, richtig*.

– При глаголите с делими представки ударението пада върху представката: *aufmachen, aufstehen, teilnehmen, zumachen*. При образуване на антонимни прилагателни имена с наставка *un-* ударението пада върху представката: *fleißig – unfleißig, kompliziert – unkompliziert pünktlich – unpünktlich*.

Пример за интеграция на произношението при усвояване на граматични явления:

Hören Sie die Wörter, sprechen Sie sie nach und markieren Sie die Betonung.

aufsteigen	entziehen	bestehen	erscheinen
benutzen	abhetzen	aufhalten	erkennen
vorschreiben	verschütten	zurückziehen	verlaufen

Aus: Deutsch lernen in Bulgarien. Ein Lehrwerk für bulgarische Muttersprachler (GER-Stufe B2), S. 37, Üb. 3.

Лексика и произношение

Новите лексикални единици и особено думите с трудно произношение би трябвало да се въвеждат от гледна точка на семантичните, граматичните и фонетичните им компоненти:

– при образуване на сложни думи ударението пада върху първата съставка: *Apfelkuchen, Geburtstag, Kartoffelernte, Stundenplan, Wochenende*;

– чуждите думи в немския език запазват произношението и правописа на съответния език, например: фр. *Mayonnaise* [majɔnɛzɛ], англ. *E-Mail* [i:meil], *Trainer* [tre:nɐ] и др.

– при съществителни имена, завършващи на *-s*, наставката **-chen** служи за образуване на умалителни съществителни, но не се съчетава с буква <*s*> и запазва произношението си: *Dose – Döschen, Haus – Häus-chen, Maus – Mäus-chen*. Наречието *ein biss-chen* не се произнася [ein bischen]!

Пример за интеграция на произношението при усвояване на лексикални единици:

Hör zu, sprich nach und kreuze an.

	ch	ch
	wie in ach	wie in ich
lachen	○	○
richtig	○	○
Österreich	○	○
machen	○	○
wirklich	○	○
doch	○	○

Aus: Beste Freunde A 1.1. Arbeitsbuch, S. 46, Üb. 13b.

Правопис и произношение

„Лингвистите са единодушни, че звуковата система като обект на отражение е винаги по-сложна от съответстващата ѝ графическа система, затова между едната и другата не може да се установи пълно съответствие” (Кънева 2012: 19), поради което се посочват три графически средства за преодоляването му (Кънева 2012: 19–20):

а) Употреба на диакритични знаци (допълнителен знак към буква за означаване на звук, различен от основния, или за посочване на допълнителни негови характеристики.

б) съчетание на две или повече букви (диграфи и триграфи).

в) поливалентност на една и съща графема (единичен буквен знак или буквосъчетание).

В това отношение би трябвало да се обърне внимание на следните фонетични особености на немския език: дифтонги <*ei, eu, äu*>; буквосъчетания <*ch, sch, tsch*>; буквосъчетания <*st, sp*> в началото на дума, които се произнасят съответно [ʏm] и [ʏn] (*Stiefel, spielen*); буква <*v*>, която се произнася [f] или [v] (*Vater, Vase*); буква <*s*>, която се произнася [c] или [z] в зависимост от местоположението си (*Kasse, Rose*); буква [h] след гласна, която не се произна-

ся (*Fahne, mehr*); буквосъчетание <ph> в чужди думи, което се произнася [ф] (*Philologie, Philosophie*).

За упражняване и затвърдяване на правописните умения се препоръчват диктовки или диктовки с пропуски, при които се изпуска:

– избрана връзка между звук и буква, например <s, st, ts, sp, ss, ß, h>;

– първата буква от дума с цел усвояване на правописа с главна и малка буква;

– думи с труден правопис или такива, които представляват трудност за конкретните обучавани.

Пример за интеграция на произношението при усвояване на правописа:

Diktat

Geben Sie folgende Wörter an der Tafel vor: Ricarda Reichart, Chirurgin.

Ricarda Reichart ist Chirurgin. | Sie findet ihren Beruf interessant. | Sie kann Menschen helfen. | Das ist wichtig für sie. | Sie sagt, | eine gute Chirurgin braucht viel Erfahrung, | eine ruhige Hand | und gute Augen. | Aber sie hat einen langen Arbeitstag: | fast 13 Stunden. | Und oft muss sie auch rund um die Uhr arbeiten. | Da bleibt nicht viel Zeit für die Familie.

Aus: Tangram aktuell, Lektion 5. – 8. Lehrerhandbuch, S. 14.

Заклучение

Произношението не е „екстра“ или „орнамент“ (Дилинг, Хиршфелд 1995: 60) в чуждоезиковото обучение. Притеснението от грешки в произношението възпрепятства говоренето. Някои обучавани предпочитат да замълчат, вместо да се „излагат“, а други пропускат часовете, за да не им се налага да говорят. Което означава, че произношението трябва ненаатрапчиво да се интегрира в преподаването на останалите езикови знания. Упражненията в правопис би трябвало винаги да са съставна част от езиковите упражнения, т. е. да се свързват с граматични или лексикални упражнения, да се интегрират в упражненията за четене, говорене и писане. Упражненията за правопис могат да се провеждат не само въз основа на звукозапис или диктовка от обучаващия, а е уместно да се работи по двойки или по групи.

Дори и да искаме, вероятно трудно можем да постигнем перфекционизъм в обучението. Писмено-езиковата норма не трябва да служи като за абсолютен пример за подражание. Според Швендик, Шуман (2008: 186–187) не бива да изискваме от обучаваните да звучат като “*kleine Deutsche*”. Още повече, че диалектът на даден носител на езика спада към характерните особености на неговата личност. Ако носител на езика, например, се опитва да подражава местен диалект, това би се възприело като неестествено и неавтентично. Достатъчно е да се стремим **към добра разбираемост**. В същото време не бива да се забравя, че на изпитите за сертификат за владеене на чужд език се отчитат отклоненията от нормата, които възпрепятстват разбирането, в резултат на което се намаляват точки.

Герджикова (2014: 632) констатира, че в „съвременните теории за ученето се открива възможност за използването на перформативното като „принцип“,

обясняващ употребата на граматиката в реалния живот“, а „граматическите форми и правила се адаптират непрекъснато към целите на протичащата между хората комуникация и следователно се модифицират по определен начин“, бихме могли да направим същия извод и по отношение на произношението: в реалния живот доброто произношение допринася за по-добра комуникация, модифицирайки се според правилата на дадена езикова общност.

ЛИТЕРАТУРА

Герджикова 2014: Герджикова, Н. Учебното съдържание по граматика в контекста на лингвистиката и теорията за усвояване на езика. // *Cross-linguistic Interaction: Translatin, Contrastive and Cognitive Studies. Liber Amicorium in Honour of Bistra Angelova*. Ed. by Diana Yankova. Sofia: St. Kliment Ohridski University Press, 624–636.

Gerdzhikova 2014: Gerdzhikova, N. Uchebnoto sadarzhanie po gramatika v konteksta na lingvistikata i teoriyata za usvoyavane na ezika. // *Cross-linguistic Interaction: Translatin, Contrastive and Cognitive Studies. Liber Amicorium in Honour of Bistra Angelova*. Ed. by Diana Yankova. Sofia: St. Kliment Ohridski University Press, 624–636.

Кънева 2012: Кънева, П. *Английският правопис в начална училищна възраст*. В. Търново: Астарт. **Kaneva 2012:** Kaneva, P. *Angliyskiyat pravopis v nachalna uchilishtna vazrast*. V. Tarnovo: Astarta.

Пашова, Наймушин, Велева 2001: Пашова, Г., Наймушин, Б., Велева, Б. *Речник на чуждите думи в българския език*. Пловдив: Хермес. **Pashova, Naymushin, Veleva 2001:** Pashova, G., Naymushin, B., Veleva. *Rechnik na chuzhdite dumi v balgarskiya ezik*. Plovdiv: Hermes.

Стефанова 2015: Стефанова, П. *Методика на обучението по съвременни езици*. София: НБУ. **Stefanova 2015:** Stefanova, P. *Metodika na obuchenieto po savremenni ezitsi*. Sofia: NBU.

Burneva, Vassileva, Koeva 2009: Burneva, N., Vassileva, R., Koeva, J. *Deutsch lernen in Bulgarien. Ein Lehrwerk für bulgarische Muttersprachler (GER-Stufe B2)*, Plovdiv: Lettera.

Dallapiazza, von Jan, Schümann, Bosse, Haberland, Breitsameter 2006: Dallapiazza, R.-M., von Jan, E., Schümann, A., Bosse, E., Haberland, S., Breitsameter, A. *Tangram aktuell, Lektion 5. – 8. Lehrerhandbuch*. Ismaning: Max Hueber Verlag.

Dieling, Hirschfeld 1995: Dieling, H., Hirschfeld, U. *Phonetik lehren und lehren*. Berlin – München – Leipzig – Wien – Zürich – New York: Langenscheidt.

Dimova 2010: Dimova, A. Kontrastive Analyse Bulgarisch – Deutsch. // Krumm, H.-J. u.a. (Hrsg.): *Deutsch als Fremd- und Zweitsprache. Ein internationales Handbuch*. Berlin/New York: De Gruyter Mouton, 538–543.

Georgiakaki, Borvermann, Seuthe, Schümann 2013: Georgiakaki, M., Borvermann, M., Seuthe, Chr., Schümann, A. *Beste Freunde A 1.1. Arbeitsbuch*. Ismaning: Hueber Verlag.

Schweckendiek, Schumann 2008: Schweckendiek, J., Schumann, Fr.-S. *Phonetik im DaZ-Unterricht*. // Kaufmann, S. u.a. (Hrsg.): *Fortbildung für Kursleitende Deutsch als Zweitsprache*, Bd. 2, Didaktik, Methodik. Ismaning: Hueber Verlag, 180–234.